

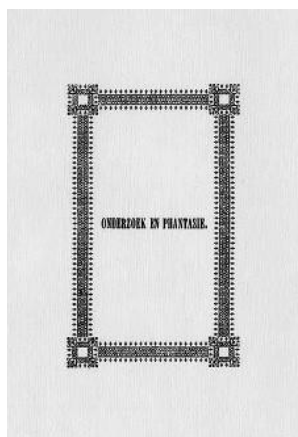
bezwaar is in te brengen tegen het vers dat aan het door Jansen genoemde vers voorafgaat: 'k'Heb liever my met u in hasaard te begheven', maar dat heeft weer niets met Latijn te maken. De naam Tarisius wordt alleen in vers 1572 drielettergrepig opgevat. Als Bredero dat bedoelt, valt het met zijn gestribbel wel mee. Soms neemt Jansen Bredero al te gemakkelijk in bescherming, bijvoorbeeld met betrekking tot het laatste prozastukje, waar Cicero wordt aangeduid als 'Tullius de poët'. Jansen vertaalt dit met 'de dichter Tullius', en plaatst er de voetnoot bij, dat van het *WNT* dichter ook als schrijver mag worden vertaald. Ja, maar bij Bredero staat poët, en dat betekent toch echt dichter.

Jansen geeft aan het eind van de inleiding een lijst van zestien tekstkritische noten; het zou overzichtelijk zijn geweest wanneer hij daarbij de gebruikte edities, of nog liever: exemplaren had vermeld. Het boek is voorzien van een rijkdom aan illustraties, die helaas vaak grijs en vaal zijn afgedrukt. Het handelsmerk van de uitgever, zulke smalle marges dat het boek bij tweede lezing uit elkaar valt, is hier onverminderd toegepast. Blijkbaar worden deze boeken gemaakt voor de subsidie en niet om gelezen te worden.

TON HARMSSEN
Universiteit Leiden

De ironische geest van Jacob Geel

Jacob Geel, *Onderzoek en phantasie*. Inleiding en commentaar door Willem van den Berg en Piet Gerbrandy. Hilversum: Verloren, 2012. 2 vol. 331 + 332 p. ISBN 978-90-870-4267-7. Prijs: € 49,00.

In 2012 is het honderdvijftig jaar geleden dat de Leidse classicus, essayist en bibliothecaris Jacob Geel (1789-1862) te Scheveningen overleed. Zo sprankelend als zijn geest was geweest, zo diep tragisch was zijn levenseinde. De man die het literaire leven had opgeschud met prikkelende en ironische opstellen, geschreven in een voor die tijd losse stijl, kampte sinds 1858 met dementie. Tijdens zijn laatste levensfase waren zijn 'geestvermogens geheel gekrenkt'.⁷ Hij overleed op 11 november 1862. Typerend voor de man is dat hij zijn lidmaatschap van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, waarvan hij vele jaren actief lid was geweest, kort tevoren had opgezegd, omdat hij geen levensbericht wenste.

Na anderhalve eeuw is de tijd aangebroken voor een nieuwe editie van Geels bekendste, oorspronkelijk in 1838 te Leiden verschenen werk *Onderzoek*

⁷ P.C. Molhuysen & P.J. Blok (red.), *Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek*. Deel 4. Leiden, 1918, 634.

en *phantasie*. Op donderdag 19 januari 2012 werd de uitgave, die ingeleid en uitvoerig geannoteerd is door Willem van den Berg en Piet Gerbrandy, in de Leidse universiteitsbibliotheek gepresenteerd. Het lag in de lijn der verwachting dat die uitgave er een keer zou komen; Willem van den Berg houdt zich al sinds jaar en dag bezig met leven en werk van Geel en publiceerde vele artikelen over hem. In 2009 schreef hij in zijn bijdrage aan de literatuurgeschiedenis *Alles is taal geworden* nog een liefdevol portret, waaruit zijn bewondering voor de eigenzinnige Geel naar voren kwam.

Tijdens de boekpresentatie voerde NRC-criticus Arnold Heumakers het woord, die Geel karakteriseerde als een negentiende-eeuwse Karel van het Reve, vanwege diens 'ietwat vileine spotlust, bestrijding van gemeenplaatsen, afkeer van al dan niet modieuze hoogdravendheid en een aan het bekrompene grenzende nuchterheid'.⁸ Geels werk, dat door Van den Berg en Gerbrandy erudiet, geestig en ironisch wordt genoemd, kan dienen als weerlegging van het verwijt dat de negentiende eeuw saai zou zijn geweest. Geel nam een dubbelzinnige positie in binnen het literaire leven van zijn tijd. Enerzijds was hij een *insider* – hij was lid van diverse letterkundige genootschappen en hield er vele lezingen – anderzijds ridiculiseerde hij als buitenstaander het literaire bedrijf waar hij zelf deel van uitmaakte.

In de jaren dertig verzette Geel zich in geschrifte hevig tegen de romantische literatuur in het algemeen en tegen Nicolaas Beets in het bijzonder. Deze maakte opgang met zijn in de geest van Byron geschreven dichtwerken. Geel vond de dichter verwaand en meende dat hij over het paard werd getild. Onder meer in het voorwoord van *Onderzoek en phantasie* bekritiseerde hij Beets. Wie de aanval van de toen vijftigjarige Geel beziet, kan alleen maar concluderen dat er sprake was van jaloezie en dat de wijze waarop de oudere literator de jonge dichter aanpakte weinig constructief en nogal ongepast was. Beets, die in studentenkringen en door de meeste professoren op handen werd gedragen, vermeed hierdoor de omgang met Geel, maar trok zich diens kritiek toch aan, zo blijkt uit een brief die hij aan Johannes Knepelhout schreef: 'O Die Geel! Hoe verveelde my die Geel! Alles sprak en schreef my van Geel. De eene beklaagde my om Geel. De ander zette my op tegen Geel. Alles werd my Geel voor de oogen: de geheele natuur scheen my de Geelzucht te hebben'.⁹

Het eerste deel van *Onderzoek en phantasie* – uitgegeven in hetzelfde pocketformaat waarin het werk oorspronkelijk verscheen – is een facsimile van de tweede, nog door Geel zelf bezorgde druk uit 1841. Dit heeft onder meer tot gevolg dat de bekendste verhandeling van zijn hand, *Gesprek op den Drachenfels* (1835), die pas in 1871 aan de bundel werd toegevoegd, in deze nieuwe editie ontbreekt. Geels opstellen bevatten een constante ironische ondertoon. Hierdoor was het voor tijdgenoten niet altijd duidelijk welk doel de auteur ermee nastreefde. In april 1832 hield hij bij de Leidse afdeling van de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen bijvoorbeeld een lezing onder de titel 'Iets opgewondens over het

⁸ Citaat uit de ongepubliceerde voordracht. Voor de vergelijking met Karel van het Reve zie ook de recensie van Arnold Heumakers, 'U staat in uw hemd, meneer', in: *NRC Handelsblad*, 27 januari 2012.

⁹ Brief van Beets aan Johannes Knepelhout, 28 december 1837. Universiteitsbibliotheek Leiden, BPL 1886. Zie ook W. van den Berg, 'Hoe verveelde mij die Geel!', in: *Maatstaf*, 38, 1990, 12, 58-69.

eenvoudige' (wel opgenomen in deze editie). Daarin liet hij Bilderdijk en Schiller in de Elysische velden met elkaar over de poëzie discussiëren. Collega's die de lezing bijwoonden, werden door de spreker in grote verwarring gebracht. Geels goede vriend H.A. Hamaker vond de verhandeling 'een stuk zonder orde'. De hoogleraar en academiëprediker Johannes Henricus van der Palm wist evenmin wat hij van de lezing moest denken, zo schreef Geel in een brief. Hij 'zeide, onder veel complimenten, dat er een draad door heen liep. Ja wel! Zoo zit een lompe klomp kandijnsuiker ook met een draad aan malkaar,' spotte Geel.¹⁰

Waren Geels opstellen al voor tijdgenoten moeilijk te volgen, voor eenentwintigste-eeuwse lezers zijn de meeste helemaal in nevelen gehuld. De inleidingen en annotaties bij de afzonderlijke opstellen zijn daarom niet alleen interessant en verhelderend, maar ook bittere noodzaak. In een algemene inleiding wordt Geel geschetst als mens, als bibliothecaris, als classicus en als literator. Hierdoor krijgt de lezer een beeld van de kritische geest die Geel was. Het is duidelijk dat de auteur een belangrijke stempel heeft gedrukt op het denken over literatuur in de vroege negentiende eeuw. Zo verzette hij zich in een lezing over het proza tegen de verheven status die door anderen onophoudelijk aan de poëzie werd toegekend.

Hoewel Van den Berg en Gerbrandy Geel qua humor verwant noemen aan Laurence Sterne – wiens *A Sentimental Journey* (1768) hij in het Nederlands vertaalde – gaan ze verder helaas niet in op de internationale traditie waarin Geel ongetwijfeld stond. De overeenkomsten met Sterne worden niet uitgelegd en het wordt evenmin duidelijk door welke buitenlandse auteurs Geel zich verder liet inspireren. Boeiend en nieuw zijn daarentegen de inleidingen (van de classicus Gerbrandy) bij twee complexe opstellen – 'Het blijspel bij de grieken' en 'Over het delphische orakel' – die in het licht van de klassieken worden besproken. Hieruit blijkt Geels bewondering voor de Griekse dichter Aristophanes en komt naar voren dat de auteur in zijn lezingen fel, zij het impliciet, met collega's polemiseerde.

In de nieuwe editie van *Onderzoek en phantasie* zijn in totaal acht verhandelingen opgenomen, elk geheel anders van aard. Zo bevat het werk een opstel 'Over het reizen', waarin Geel zijn publiek vertelde over de reis die hij in de zomer van 1830 met vrienden naar Zwitserland had gemaakt.¹¹ Geel laat zich echter ook van een meer vileine zijde zien, bijvoorbeeld in het opstel 'Nieuwe karakter-verdeeling van den stijl', waarin hij onder meer – wederom op impliciete, maar voor de toehoorders begrijpelijke wijze – de spreektrant van Maatschappij-voorzitter Matthijs Siegenbeek parodieerde. Spot is ook het uitgangspunt in Geels 'Tafelgesprek van zaken over groot gewigt'. Daarin maakt hij de prijsvraagtraditie van de genootschappen, die hij 'uitgebrande kraters' noemt, belachelijk. De kritiek moet mede worden gezien in het licht van Geels eigen literaire positie; hij kon het niet verdragen dat ook Beets in 1837 tot lid van de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen was benoemd. Het aardige is dat de teksten op die manier niet alleen een beeld geven van het literaire leven in de negentiende eeuw, maar tegelijkertijd van de mens Geel. Uit de essays komt naar voren dat de man die met zijn ironische pen

¹⁰ R. Honings, *Geleerdheids zetel, Hollands roem! Het literaire leven in Leiden 1760-1860*. Leiden, 2011, 242.

¹¹ Over deze reis zie ook J. Bake, *Reisbrieven*. Toelichting: W. van den Berg. Amsterdam, 1986.

streed tegen opgeblazenheid en ijdelheid zelf soms gedreven werd door jaloezie en kleingeestigheid.

Ook blijkt dat Geel niet op de hoogte was van belangrijke internationale literaire debatten, zo maakte Arnold Heumakers duidelijk tijdens zijn voordracht bij de boekpresentatie. In Duitsland werd tezelfdertijd in het voetspoor van auteurs als Moritz, Schiller, Novalis en de gebroeders Schlegel nagedacht over de vraag wat de taak van de literatuur was, tussen moralisme en autonomie, maar in *Onderzoek en phantasie* speelt deze discussie geen rol. ‘Zo modern of romantisch was Jacob Geel niet’, concludeerde Heumakers.¹²

Met deze uitvoerige, mooi verzorgde en haast negentiende-eeuws ogende editie leveren Van den Berg en Gerbrandy een belangrijke bijdrage aan een beter begrip van een van de markantste prozaïsten uit de negentiende eeuw. Doordat ze uitvoerig op zijn opstellen ingaan, krijgt de lezer tegelijkertijd een beeld van de genootschappelijke structuur waarin Geel tegen wil en dank opereerde. De annotaties geven blijk van grote belezendheid en vindingrijkheid. Enkele slordigheden in de bibliografie (onvolledige titels, onjuiste jaartallen, typefouten) laten onverlet dat deze uitgave toejuiching verdient. Jacob Geel zou tevreden zijn geweest.

RICK HONINGS
Universiteit Leiden

De getemde Rus

Pieter Boulogne, *Het temmen van de Scyth. De vroege Nederlandse receptie van F.M. Dostoevskij*. Amsterdam: Pegasus, 2011. (Pegasus Oost-Europese Studies, 17). 770 p. ISBN 978-90-6143-356-9. Prijs: € 52,00.

Op 21 mei 2011 promoveerde de slavist Pieter Boulogne aan de KU Leuven op een vuistdikke studie naar de vroege receptie van het werk van Fëdor Dostoevskij in Nederland. De handelsuitgave verscheen nog datzelfde jaar in de reeks ‘Oost-Europese Studies’ van de Amsterdamse uitgeverij Pegasus. Deze wetenschappelijke reeks, waarin tussen 2003 en 2012 twintig delen zijn verschenen, vormt een overtuigend bewijs van de vitaliteit van de slavistiek in de Lage Landen en van het belang dat inzichten die binnen dat domein worden ontwikkeld kunnen hebben voor de geesteswetenschappen in bredere zin. Dat geldt in het bijzonder voor het proefschrift van Boulogne, dat zich op het snijpunt beweegt van slavistiek, neerlandistiek, literatuur- en vertaalwetenschap.

¹² Citaat uit de ongepubliceerde voordracht van Arnold Heumakers.